

การวิเคราะห์งานวิจัยพฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ในฐานข้อมูล Scopus ด้วยแนวทางบรรณมิติ

An Analysis of Behavior on Social Media Research in Scopus by Bibliometric Approach

พรณิสา วัฒนศิริ¹ และ มาลี กาบมาลา^{1,*}

Pornnisa Wattanasiri¹ and Malee Kabmala^{1,*}

¹ สาขาวิชาสารสนเทศศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ประเทศไทย; Department of Information Science, Faculty of Humanities & Social Sciences, Khon Kaen University, Thailand

* Corresponding author email: malee@kku.ac.th

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์: เพื่อศึกษาสภาพงานวิจัยพฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ในฐานข้อมูล Scopus

วิธีการศึกษา: งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเอกสารโดยใช้แนวทางการวิเคราะห์บรรณมิติ โดยใช้หลักการของ PRISMA ในการออกแบบขั้นตอนวิธีวิจัย การศึกษาแบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ 1) สภาพทั่วไปเกี่ยวกับการสืบค้นเอกสารงานวิจัย นักวิจัย สถาบัน/องค์กรที่วิจัย แหล่งตีพิมพ์ และประเทศ 2) สภาพเนื้อหาและทิศทางการพัฒนางานวิจัยพฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ โดยใช้เครื่องมือในการวิเคราะห์โปรแกรม Bibliometrix และ VOSviewer ในนำเสนอผลการวิเคราะห์ในรูปแบบตาราง แผนภาพ และกราฟ ในการวิเคราะห์การใช้รายการอ้างอิงร่วมกัน การเชื่อมโยงทางบรรณานุกรมร่วมกัน การใช้คำสำคัญร่วมกัน และแนวโน้มการศึกษาวิจัย ระหว่างปี ค.ศ. 2008-2022 จากฐานข้อมูล Scopus

ข้อค้นพบ: งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์มีจำนวนทั้งหมด 343 บทความ โดยประเทศสหรัฐอเมริกาและจีนเป็นประเทศที่มีผลผลิตจำนวนงานวิจัยและมีความร่วมมือการวิจัยระหว่างประเทศมากที่สุด สำหรับ Washington University School of Medicine เป็นสถาบัน/องค์กรที่มีผลผลิตงานวิจัยมากที่สุด ด้านแหล่งตีพิมพ์พบว่า วารสาร Computer in human behavior เป็นวารสารที่ได้รับการอ้างอิงและมีจำนวนผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องสูงสุด โดยมีค่า H-index เท่ากับ 10 คุณภาพวารสารอยู่ในระดับ Q1 ส่วนนักวิจัย Ghose A. เป็นนักวิจัยที่มีอิทธิพลมากที่สุดในการผลิตจำนวนงานวิจัยและได้รับการอ้างอิงงานวิจัยสูงสุด นอกจากนี้ ผลการศึกษาแนวโน้มการวิจัยพบว่า นักวิจัยมีการวิจัยพฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ในหลากหลายมิติมากขึ้น อาทิ งานวิจัยเชิงพฤติกรรม, การประมวลผลภาษาธรรมชาติ, การสำรวจ, การเรียนรู้เชิงลึก เป็นต้น

การประยุกต์ใช้จากการศึกษา: สามารถเป็นแนวทางในหัวข้อการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสื่อสังคมออนไลน์ทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อนักวิจัยหรือผู้ที่สนับสนุนการพัฒนางานวิจัยด้านนี้

คำสำคัญ: บรรณมิติ สื่อสังคมออนไลน์ Bibliometrix VOSviewer

ABSTRACT

Purpose: This study aims to study behaviors on social media research in the Scopus database.

Methodology: This research is a documentary research using a bibliometric approach. The principles of PRISMA were used to design the research method. The study is divided into 2 parts: 1) the general conditions of the search for research papers, researchers, research institutions/organizations, publication sources, and countries; and 2) an exploration of content characteristics and research trends concerning social media behaviors. The analytical tools such as Bibliometrix and VOSviewer were adopted to present analysis results through tables, diagrams and graphs, facilitating the analysis of co-citation, bibliographic coupling, co-occurrence and thematic evolution between 2008 and 2022 from the Scopus database.

Findings: The research results show that a total of 343 articles focusing on social media behaviors were studied, with the United States and China being the most productive and bibliographic coupling of the countries. Washington University School of Medicine stands out as the leading institution in terms of research output research output. Analysis of publishing sources reveals that the *Computer in Human Behavior Journal* is the most frequently cited journal with the highest number of related research articles, with an H-index of 10 and a quality ranking of Q1. Regarding researchers, Ghose A. emerges as the most influential, contributing significantly to research output and garnering frequent citations. In addition, the study of thematic evolution shows that diverse applications of social media, including behavioral research, natural language processing systems, surveys, deep learning, and more.

Applications of the study: The research results can be a valuable guide for researchers to conduct research on topics related to social media, both within Thailand and internationally. This research can also be useful to researchers or stakeholders involved in fostering research advancement within this domain.

Keywords: Bibliometric, Social Media, Bibliometrix, VOSviewer

1. บทนำ

ในยุคสังคมดิจิทัลที่นำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการปัจจุบันมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง จึงมีนวัตกรรมใหม่ ๆ อยู่เสมอ เช่น สื่อสังคมออนไลน์ นั้นเข้ามามีบทบาทที่สำคัญและมีอิทธิพลกับมนุษย์เป็นอย่างมาก ทำให้ผู้ใช้งานสื่อสังคมออนไลน์มีทางเลือกในการเข้าถึงข้อมูลมากขึ้น ซึ่งสื่อสังคมออนไลน์ คือ เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ที่อำนวยความสะดวกในการแบ่งปันความคิดและข้อมูลผ่านเครือข่ายชุมชนเสมือน (Social Networking) และช่วยให้ผู้ใช้งานสื่อสังคมออนไลน์สามารถสื่อสารเนื้อหาผ่านอินเทอร์เน็ตได้อย่างรวดเร็ว เช่น ข้อมูลส่วนบุคคล เอกสาร วิดีโอ และภาพถ่าย โดยผู้ให้บริการสื่อสังคมออนไลน์รายใหญ่ที่รู้จักกันดี ได้แก่ Facebook, YouTube, Instagram, TikTok, WeChat และ Twitter เป็นต้น (Dollahide, 2021) โดยผู้ใช้มีพฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ผ่านคอมพิวเตอร์ แท็บเล็ต หรือสมาร์ตโฟนผ่านซอฟต์แวร์หรือแอปพลิเคชันบนเว็บ อีกทั้งสื่อสังคมออนไลน์ที่ได้รับความนิยมแพร่หลายทั่วโลก ได้มีการสำรวจพฤติกรรมผู้ใช้สื่อสังคมออนไลน์ พบว่ามีประชากรโลกกว่า 59% ใช้สื่อสังคมออนไลน์โดยมีการใช้งานเฉลี่ยต่อวันคือ 2 ชั่วโมง 29 นาที (Smartinsights, 2022) เหตุผลที่สื่อสังคมออนไลน์ใช้กันอย่างแพร่หลายในปัจจุบันคือ มีความสะดวก รวดเร็ว ลดต้นทุนในการสื่อสาร การสร้างปฏิสัมพันธ์ การมีส่วนร่วมกับบุคคลอื่นในเครือข่ายสังคมของตนเอง (Euajarusphan, 2021)

อีกทั้ง โดยทั่วไปแล้วสื่อสังคมออนไลน์เป็นแพลตฟอร์มที่ช่วยอำนวยความสะดวกในการแบ่งปันข้อมูลและการมีส่วนร่วมจากผู้ใช้อีกเพื่อสร้างและเผยแพร่เนื้อหาได้ (Steenkamp & Hyde-Clarke, 2014) ในขณะที่สื่อสังคมออนไลน์เป็นส่วนสำคัญของมนุษย์ จึงมีการศึกษาวิจัยเพื่อปรับปรุงข้อมูล หรือคุณภาพให้กับผู้ใช้สื่อสังคมออนไลน์จากพฤติกรรมของผู้ใช้ (User behavior) หรือพฤติกรรมสารสนเทศ (Information Behavior) ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับวิธีการที่มนุษย์ต้องการ ค้นหา หรือได้มาซึ่งกระบวนการต่างๆ และนำข้อมูลมาใช้ในที่สุด (McCluskey, 2016) หนึ่งในการศึกษาวิจัยที่ศึกษาวรรณกรรมจากแหล่งฐานข้อมูลทั้งในประเทศและต่างประเทศคือ การศึกษาพฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ในรูปแบบต่างๆ ซึ่งผู้ใช้งานจะมีประสบการณ์การใช้งานแพลตฟอร์มที่แตกต่างกัน รวมถึงส่งผลต่อทัศนคติและพฤติกรรมของผู้ใช้ (เช่น การเรียนรู้และแบ่งปัน) นอกจากสื่อสังคมออนไลน์ส่งผลต่อการใช้ชีวิต การทำงาน การเล่น การศึกษาเรียนรู้และการเข้าสังคมแล้ว ยังเป็นการเปิดโอกาสให้เป็นอีกช่องทางหนึ่งของวงการกลุ่มธุรกิจ การค้าขาย การตลาด การท่องเที่ยว อาหาร การกีฬา การสร้างแบรนด์ โฆษณา เป็นต้น เพื่อการสร้างกลยุทธ์ การส่งเสริม ประชาสัมพันธ์ หรือการสร้างรายได้ ยกตัวอย่าง งานวิจัยของ Wang et al. (2022) พบว่า กลุ่มวัยรุ่นได้รับรู้เชิงพฤติกรรม อารมณ์ และแรงบันดาลใจจากเนื้อหาเกี่ยวกับอาหารการกินเพื่อสุขภาพใน TikTok จากการเข้าชมคลิปในช่วงเวลาต่างๆ ตั้งแต่การลองเมนูอาหารใหม่ๆ ไปจนถึงการวางแผนควบคุมอาหารในระยะยาว การศึกษาพฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของผู้ประกอบการทางการตลาด (Turan & Kara, 2018) ศึกษาพฤติกรรมการใช้สื่อออนไลน์บน Twitter (Mosleh et al., 2021)

ฉะนั้น การขับเคลื่อนงานวิจัยด้านสื่อสังคมออนไลน์มีอิทธิพลอย่างสูงในสังคมยุคดิจิทัล ทำให้การศึกษางานวิจัยควรจะต้องกลับมาทบทวนและให้ความสำคัญมากยิ่งขึ้นกับข้อมูลสารสนเทศทางสื่อดิจิทัลที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ดังนั้นเพื่อติดตามข้อมูลสารสนเทศด้านงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการใช้สื่อ

สังคมออนไลน์ สามารถเป็นข้อมูลที่เกิดประโยชน์ให้แก่นักวิจัย องค์กรธุรกิจ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการต่อยอด หรือพัฒนางานวิจัยสื่อสังคมออนไลน์ในหลายมิติมากยิ่งขึ้น โดยการศึกษางานวิจัยในครั้งนี้ใช้วิธีการบรรณมิติ (Bibliometrics) ในการวิเคราะห์สภาพงานวิจัยในปัจจุบัน เพื่อให้ทราบและเห็นถึงทิศทางและแนวโน้มของงานวิจัยด้านนั้นๆได้ สำหรับ บรรณมิติ คือ การใช้เทคนิคเชิงสถิติวิเคราะห์และจัดกลุ่มข้อมูลและข้อความจำนวนมากจากเอกสารงานวิจัย ได้แก่ ข้อมูลผู้แต่ง คำสำคัญ (Keyword) ข้อความ เนื้อหา และบรรณานุกรม เอกสารอ้างอิง ซึ่งการประมวลผลข้อมูลทั้งหมดนี้จะช่วยให้สามารถค้นหาแนวโน้มและทิศทางที่ซ่อนเร้นในชุดข้อมูลนั้น ทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ (Innovation Foresight Institute, 2019) เทคนิคบรรณมิติเหมาะสำหรับการสำรวจองค์ความรู้ในภาพรวมของศาสตร์หรือประเด็นที่สนใจค้นหาแนวโน้ม/ทิศทางที่ซ่อนอยู่ในข้อมูลนั้น ซึ่งสิ่งจำเป็นในการวิเคราะห์ด้วยเทคนิคบรรณมิติต้องสามารถเข้าถึงฐานข้อมูลงานตีพิมพ์ขนาดใหญ่ได้ เช่น Web of Science, Scopus, Google Scholar เป็นต้น นอกจากนี้ เทคนิคบรรณมิติจำเป็นต้องใช้ข้อมูลสถิติขั้นสูงด้วยซอฟต์แวร์ช่วยในการจัดเก็บและวิเคราะห์ข้อมูล เช่น Bibliometrix R, CiteSpace, SciMAT, Bibexcel, VOSviewer เป็นต้น (Innovation Foresight Institute, 2019)

อย่างไรก็ตาม เทคนิคบรรณมิติมีการนำไปใช้เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลหลากหลายสาขาวิชาทั้งในและต่างประเทศ ยกตัวอย่างงานวิจัยในประเทศไทย เช่น การวิเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับกาแพพิเศษโดยใช้วิธีการทางบรรณมิติในฐานข้อมูล Scopus และ Web of Science เพื่อศึกษาสภาพงานวิจัยเกี่ยวกับกาแพพิเศษที่ทำให้ได้สารสนเทศงานวิจัย โครงสร้างความรู้ และทิศทางงานวิจัยกาแพพิเศษในระดับสากล ซึ่งเป็นประโยชน์สำหรับการต่อยอดงานวิจัยและพัฒนาธุรกิจกาแพพิเศษ (Ta-Kham et al., 2021) การศึกษาบรรณมิติของงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างแบรนด์ภายในองค์กรในฐานข้อมูล Scopus เพื่อศึกษาสภาพงานวิจัย เห็นภาพความเชื่อมโยงและนำหัวข้อที่มีแนวโน้มจะได้รับความสนใจมากขึ้นไปทำการศึกษาต่อยอดต่อไป (Naree, 2022) การศึกษาเปรียบเทียบค่าบรรณมิติเพื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าดัชนีบรรณมิติในการอ้างอิงผลงานทางวิชาการของคณาจารย์ในภาควิชาจักษุวิทยา คณะแพทยศาสตร์ศิริราช ระหว่างฐานข้อมูล Scopus และ Google Scholar ซึ่งเป็นประโยชน์ในการประเมินประสิทธิภาพของการผลิตผลงานทางวิชาการของอาจารย์ (Choopong et al., 2021) การอ้างอิงทรัพยากรเว็บในบทความวิจัยที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ที่ตีพิมพ์ในวารสารไทย: การวิเคราะห์บรรณมิติโดยศึกษาจากระบบฐานข้อมูลวารสารอิเล็กทรอนิกส์กลางของประเทศไทย เพื่อศึกษาการอ้างอิงงานวิจัยที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ที่ตีพิมพ์ในวารสารไทย ในด้านผู้เขียน สถานที่ทำงานของผู้เขียน รายชื่อวารสาร และทรัพยากร ที่ได้รับการอ้างอิงเพื่อประโยชน์แก่นักวิชาการ นักวิจัยในการพิจารณาเลือกวารสารในการส่งผลงานเพื่อตีพิมพ์เผยแพร่ (Pitithanabodee, 2021) การศึกษาบรรณมิติของงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ในโรงพยาบาลจากฐานข้อมูล Scopus เพื่อศึกษาขนาด แนวโน้มการเติบโตของงานวิจัย เห็นภาพความเชื่อมโยงของการศึกษาและนำหัวข้อที่มีแนวโน้มจะได้รับความสนใจมากขึ้นไปทำการศึกษาต่อยอดต่อไป (Jitprapat, 2022) เป็นต้น

จากการสำรวจข้อมูลพบว่า งานวิจัยบรรณมิติในไทยนั้นยังมีไม่มากนักและยังขาดงานวิจัยทางบรรณมิติสื่อสังคมออนไลน์ที่เกี่ยวกับด้านพฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ในประเทศไทย ขณะเดียวกันงานวิจัยบรรณ

มิติในต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับสื่อสังคมออนไลน์ในมิติต่างๆ มีมากขึ้น ตัวอย่างเช่น การวิเคราะห์บรรณมิติ การเติบโตของสื่อสังคมออนไลน์ในวงการกีฬาจากฐานข้อมูล Web of Science เพื่อศึกษาสภาพงานวิจัยและวิวัฒนาการของงานวิจัยเพื่อพัฒนางานวิจัยในแวดวงวิชาการและวิชาชีพของวงการกีฬาต่อไป (Lopez-Carril et al., 2020) บรรณมิติของการวิจัยสื่อสังคมออนไลน์: วิเคราะห์การอ้างอิงร่วมและคำสำคัญร่วมศึกษาจากฐานข้อมูล Web of Science เพื่อศึกษาสภาพงานวิจัยและวิวัฒนาการงานวิจัยสื่อสังคมออนไลน์ในด้านธุรกิจ การบริการและการท่องเที่ยวเพื่อเป็นแนวทางงานวิจัยในอนาคต (Leung et al., 2017) การสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับ Twitter ผ่านการวิเคราะห์บรรณมิติในฐานข้อมูล Web of Science เพื่อศึกษาสภาพและการเติบโตของงานวิจัย รวมถึงหัวข้องานวิจัยที่โดดเด่นของงานวิจัยสื่อสังคมออนไลน์บน Twitter เพื่อเป็นแนวทางให้กับนักวิจัยในการศึกษาการวิจัยเกี่ยวกับ Twitter หัวข้ออื่นๆ ในอนาคต (Noor et al., 2020) การศึกษาทั้งหมดเหล่านี้สะท้อนถึงการมีส่วนร่วมอย่างมีนัยสำคัญของงานวิจัยสื่อสังคมออนไลน์ในด้านต่างๆ

อย่างไรก็ตาม งานวิจัยในฐานข้อมูล Scopus เกี่ยวกับบรรณมิติพฤติกรรมการใช้สื่อออนไลน์ยังไม่มีการศึกษาเรื่องนี้ ดังนั้น บทความวิจัยนี้จึงเป็นการวิเคราะห์บรรณมิติงานวิจัยพฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ โดยมีคำถามวิจัย 2 ข้อหลัก คือ 1) สภาพทั่วไปของเอกสารงานวิจัย นักวิจัย สถาบัน/องค์กรที่วิจัย แหล่งตีพิมพ์ และประเทศที่ทำการวิจัยเป็นอย่างไร และ 2) การวิเคราะห์เนื้อหาและทิศทางการพัฒนางานวิจัยโดยใช้แนวทางบรรณมิติ โดยมีการวิเคราะห์รายการการอ้างอิงร่วมกัน (Co-citation) การเชื่อมโยงทางบรรณานุกรมร่วมกัน (Bibliographic coupling) การใช้คำสำคัญร่วมกัน (Co-occurrence) และทิศทางหรือแนวโน้มการวิจัย (Thematic Evolution) รวมถึงแสดงแผนภาพความเชื่อมโยงของข้อมูล (Visualization) ซึ่งการศึกษาครั้งนี้จะทำหน้าที่เป็นแหล่งข้อมูลทางบรรณมิติที่ครบวงจรเพื่อเสนอข้อมูลเชิงลึกเพิ่มเติมในการวิจัยพฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ เพื่อแสดงให้เห็นถึงโอกาสและความท้าทายในการศึกษานี้ ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อนักวิจัย หรือผู้ที่ส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนางานวิจัยด้านสื่อสังคมออนไลน์แก่สถาบันการศึกษา หรือองค์กรที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศต่อไป

2. วัตถุประสงค์

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพงานวิจัยพฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ในฐานข้อมูล Scopus ปีค.ศ. 2008-2022 (พ.ศ. 2551-2562) ด้วยแนวทางบรรณมิติ

3. วิธีการศึกษา

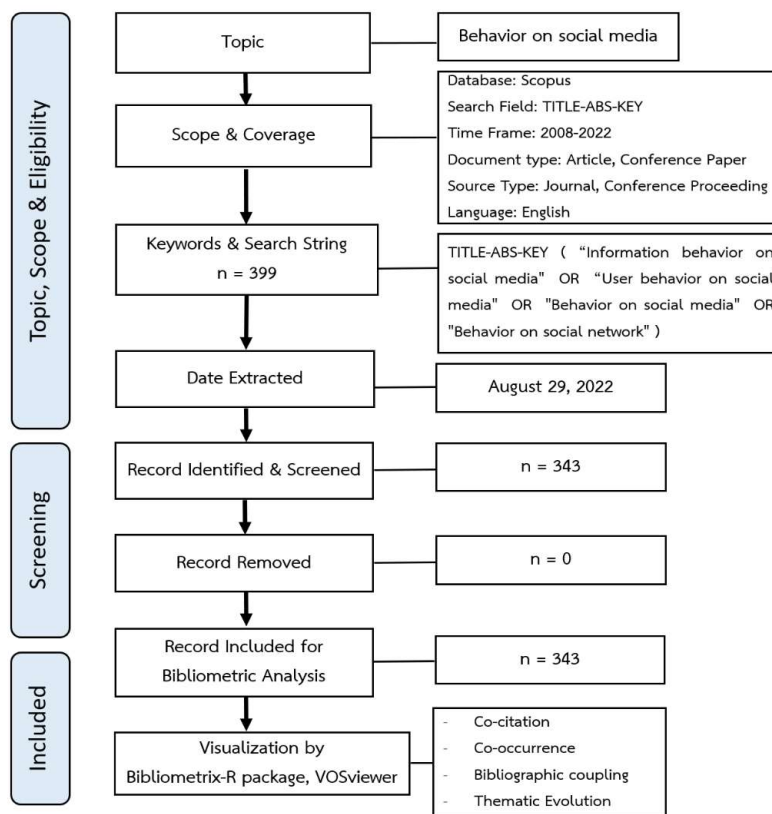
การศึกษานี้ใช้วิธีการวิเคราะห์บรรณมิติ โดยใช้หลักการของ PRISMA (Preferred Reporting Items for Systematic Review and Meta-Analysis) สำหรับการทบทวนเชิงระบบและการวิเคราะห์ ประยุกต์หลักการใช้ PRISMA ของ Moher et al. (2009) อธิบายวิธีการศึกษาได้ดังภาพที่ 1 เพื่อวิเคราะห์สภาพงานวิจัย เนื้อหา ทิศทาง และแนวโน้มการพัฒนางานวิจัย จากเอกสารวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องตั้งแต่ปี ค.ศ. 2008-2022 ในฐานข้อมูล Scopus เนื่องจากฐานข้อมูล Scopus เป็นแหล่งฐานข้อมูลที่มีบทความและการอ้างอิงที่ใหญ่ที่สุดในโลกของวรรณกรรมสิ่งพิมพ์ทางวิทยาศาสตร์ที่ครอบคลุมหลากหลายสาขาวิชา (Chander

et al., 2022) ดังนั้น งานวิจัยในครั้งนี้จึงแบ่งวิธีการศึกษาเป็นออกเป็น 2 ส่วนคือ 1) สภาพทั่วไปเกี่ยวกับการสืบค้น เอกสารงานวิจัย นักวิจัย สถาบัน/องค์กรที่วิจัย แหล่งตีพิมพ์ และประเทศ และ 2) สภาพเนื้อหาและทิศทางการพัฒนางานวิจัยพฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์

3.1 กำหนดหัวข้อที่ต้องการศึกษา ขอบเขตการศึกษา และคุณสมบัติที่เหมาะสม (Topic, Scope & Eligibility) ในการศึกษาครั้งนี้คือ พฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ ผู้วิจัยได้สืบค้นจากฐานข้อมูล Scopus สืบค้น ณ วันที่ 29 สิงหาคม พ.ศ.2565 โดยใช้คำสืบค้นชื่อเรื่อง บทคัดย่อ และคำสำคัญ TITLE-ABS-KEY (“Information behavior on social media” OR “User behavior on social media” OR “Behavior on social Media” OR “Behavior on social network”) ระหว่างปี ค.ศ.2008-2022 ผลการรวบรวมข้อมูลพบเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 399 บทความ

3.2 คัดกรองข้อมูล (Screening) ใช้คำสั่ง Limit to ในการคัดกรองข้อมูล เลือกประเภทสิ่งพิมพ์ที่เกี่ยวข้องเฉพาะในรูปแบบบทความวิจัย (Research article) และบทความวิจัยที่นำเสนอในงานประชุมวิชาการ (Conference paper) เลือกประเภทแหล่งตีพิมพ์เฉพาะวารสาร (Journal) และบทความในงานประชุมวิชาการ (Conference proceeding) และเลือกภาษา (Language) เฉพาะภาษาอังกฤษ (English) จึงเหลืองานวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องจำนวนทั้งหมด 343 บทความ จากนั้นบันทึกเป็นไฟล์ดิจิทัลนามสกุล 2 รูปแบบคือ .bib หรือ .csv เพื่อนำเข้าสู่กระบวนการวิเคราะห์ด้วยซอฟต์แวร์ในขั้นตอนต่อไป (ภาพที่ 1)

3.3 รวบรวมและบันทึกข้อมูล (Included) นำข้อมูลที่ได้จากหัวข้อ 3.2 วิเคราะห์ด้วยโปรแกรม Bibliometrix R-Package Version 4.2.1 (Aria & Cuccurullo, 2017) และ VOSviewer Version 1.6.18 (van Eck & Waltman, 2010) แสดงความเชื่อมโยงและความสัมพันธ์ของงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกันเป็นกลุ่มชุดข้อมูลในมิติต่างๆ ซึ่งเป็นเครื่องมือที่มีความสามารถในการนำเข้าข้อมูลบรรณานุกรม สำหรับวิเคราะห์บรรณมิติ (Bibliometric analysis) เพื่อการวิเคราะห์สภาพงานวิจัย รายการการอ้างอิงร่วมกัน (Co-citation) การเชื่อมโยงทางบรรณานุกรมร่วมกัน (Bibliographic coupling) การใช้คำสำคัญร่วมกัน (Co-occurrence) และแนวโน้มการศึกษาวิจัย (Thematic evolution) ได้

ภาพที่ 1 กระบวนการวิธีวิเคราะห์บรรณมิติโดยหลักการ PRISMA (ดัดแปลงจาก Moher et al. (2009))

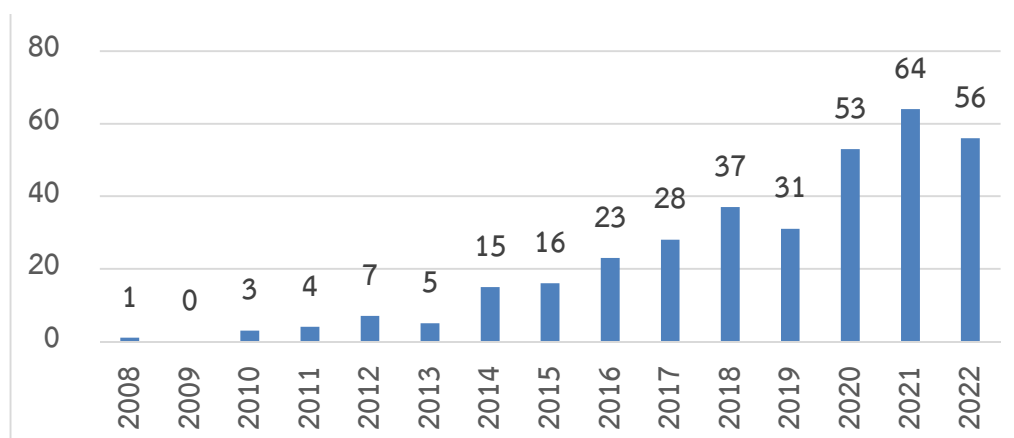
4. ผลการศึกษา

ผลการศึกษาแบ่งเป็น 2 ส่วน ตามที่อธิบายในบทนำและวิธีการศึกษา ได้ดังต่อไปนี้

4.1 ส่วนที่ 1: ผลการวิเคราะห์การสืบค้น สภาพทั่วไปของเอกสารงานวิจัย นักวิจัย สถาบัน/องค์กรที่วิจัย แหล่งตีพิมพ์ ประเทศที่ทำการวิจัย

4.1.1 ผลการสืบค้นเอกสารงานวิจัย

จากการสืบค้นพบเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งหมดในฐานข้อมูล Scopus ในช่วงระหว่างปี ค.ศ. 2008-2022 ตามวิธีการศึกษาในหัวข้อวิธีการศึกษา พบว่า เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมีจำนวนทั้งหมด 343 บทความ ส่วนใหญ่เป็นบทความวิจัย (n=251, 73.18%) และบทความในงานประชุมวิชาการ (n=92, 26.82%) ตามลำดับ จำนวนเอกสารงานวิจัยเรื่องแรกเริ่มมีในปี ค.ศ. 2008 และจำนวนงานวิจัยเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องมากที่สุดในช่วงปี ค.ศ. 2014-2018 ก่อนที่งานวิจัยจะลดลงในช่วงปี ค.ศ. 2019 และเพิ่มจำนวนขึ้นอีกครั้งในปี ค.ศ. 2020 เป็นต้นไป ตามลำดับ (ภาพที่ 2) ซึ่งพบว่า แนวโน้มจำนวนเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง

ภาพที่ 2 แนวโน้มจำนวนเอกสารงานวิจัยระหว่างปี ค.ศ.2008-2022 (ข้อมูลเมื่อ 29 สิงหาคม 2565)

4.1.2 ผลการวิเคราะห์สภาพทั่วไปของเอกสารงานวิจัย

จากผลการสืบค้นเอกสารงานวิจัยในหัวข้อ 1) พบว่า บทความมาจากแหล่งตีพิมพ์จำนวน 250 แหล่ง มีจำนวนผู้แต่งทั้งหมด 1,009 คน มีผู้แต่งในบทความเพียงคนเดียว จำนวน 28 คน มีจำนวนผู้แต่งร่วมจากประเทศอื่นๆ คิดเป็นร้อยละ 19.83% มีจำนวนผู้แต่งร่วมต่อบทความคิดเป็นค่าเฉลี่ย 3.27 คน มีผู้แต่งใช้คำสำคัญในบทความจำนวน 1,113 คำ และมีเอกสารอ้างอิงที่จากงานวิจัยทั้งหมด 17,681 รายการ มีการอ้างอิงค่าเฉลี่ยต่อบทความเท่ากับ 3.29 ครั้ง มีอัตราการเติบโตของการเพิ่มเอกสารวิจัยต่อปีคิดเป็นร้อยละ 33.31% ซึ่งพบว่าจำนวนเอกสารงานวิจัยค่อยๆ เพิ่มขึ้นชัดเจนอย่างต่อเนื่อง (ภาพที่ 2) ส่วนการตีพิมพ์เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า ผู้แต่งที่มีงานวิจัย 4 บทความขึ้นไป คือ Liu, X., Liu, Y., Li, C., Wang, J., Wang, X., Wang, Y. และ Zhang, Y. ตามลำดับ ซึ่งผู้แต่งส่วนใหญ่มาจากประเทศจีน ส่วนประเทศที่มีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมากที่สุด 3 อันดับแรก คือ สหรัฐอเมริกา (265 บทความ) จีน (224 บทความ) และอังกฤษ (55 บทความ) นอกจากนี้ ประเทศอื่นๆ ที่มีงานวิจัยรองลงมาส่วนใหญ่มาจากทวีปยุโรป อาทิ อิตาลี เยอรมนี และ สเปน ส่วนทวีปเอเชีย ได้แก่ ประเทศอินเดีย เกาหลีใต้ อินโดนีเซีย สำหรับสถาบัน/องค์กรที่มีงานวิจัยมากที่สุด อาทิ Washington University School of Medicine ประเทศสหรัฐอเมริกา Czech University of Life Sciences Prague จากสาธารณรัฐเช็ก Hefei University of Technology, Shanghai University, Tsinghua University จากประเทศจีน ตามลำดับ (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 นักวิจัย/ผู้แต่ง, ประเทศ และองค์กร/สถาบัน ที่มีจำนวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมากที่สุด 10 อันดับแรก

อันดับ	ชื่อ ¹	จำนวนบทความ ²
ผู้แต่ง		
1	Liu, X.	6
2	Liu, Y.	5
3	Li, C.	4
4	Wang, J.	4

อันดับ	ชื่อ ¹	จำนวนบทความ ²
5	Wang, X.	4
6	Wang, Y.	4
7	Zhang, Y.	4
8	Chen, X.	3
9	Hornig, S.-M.	3
10	Huang, Y.	3
ประเทศ		
1	สหรัฐอเมริกา	111
2	จีน	60
3	อังกฤษ	23
4	อิตาลี	18
5	อินเดีย	18
6	ออสเตรเลีย	13
7	เกาหลีใต้	13
8	อินโดนีเซีย	13
9	เยอรมัน	10
10	สเปน	10
องค์กร/สถาบัน		
1	WASHINGTON UNIVERSITY SCHOOL OF MEDICINE	14
2	CZECH UNIVERSITY OF LIFE SCIENCES PRAGUE	10
3	HEFEI UNIVERSITY OF TECHNOLOGY	9
4	SHANGHAI UNIVERSITY	9
5	UNIVERSITY OF AMSTERDAM	9
6	ROYAL HOLLOWAY UNIVERSITY OF LONDON	8
7	SHANDONG UNIVERSITY	8
8	UNIVERSITAS INDONESIA	8
9	UNIVERSITY OF MIAMI	8
10	XI'AN JIAOTONG UNIVERSITY	8

Notes: ¹จากจำนวนผู้แต่งทั้งหมด 1,009 คน 53 ประเทศ และ 377 องค์กร/สถาบัน ²จากจำนวนผลงานวิจัยทั้งหมด 343 บทความ

4.1.3 ผลการวิเคราะห์แหล่งสิ่งพิมพ์

แหล่งสิ่งพิมพ์และค่า H-index สูงที่สุด ส่วนใหญ่พบว่า แหล่งตีพิมพ์ที่มีค่า H-index มากที่สุดเท่ากับ 10 มีจำนวนสูงสุด 15 บทความ คือ วารสาร Computers in Human Behavior ตามด้วยวารสาร International Journal of Environmental Research and Public Health และวารสาร Sustainability

(Switzerland) ทุควารสารจัดอยู่ในกลุ่มวารสารที่มีคุณภาพระดับ Q1 นอกจากนี้ พบแหล่งตีพิมพ์จากบทความวิจัยในงานประชุมวิชาการ ได้แก่ Conference on Human Factors in Computing Systems – Proceedings และ ACM International Conference Proceeding Series แสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แหล่งการตีพิมพ์งานวิจัยที่มีคุณภาพและค่า H-index มากที่สุด 10 อันดับแรก

Rank ¹	แหล่งตีพิมพ์	H-Index	Quartile ²	NP ³
1	COMPUTERS IN HUMAN BEHAVIOR	10	Q1	15
2	INTERNATIONAL JOURNAL OF ENVIRONMENTAL RESEARCH AND PUBLIC HEALTH	5	Q1	8
3	SUSTAINABILITY (SWITZERLAND)	4	Q1	6
4	JOURNAL OF BUSINESS RESEARCH	4	Q1	5
5	NEW MEDIA AND SOCIETY	4	Q1	5
6	SOCIAL MEDIA AND SOCIETY	3	Q1	4
7	CONFERENCE ON HUMAN FACTORS IN COMPUTING SYSTEMS - PROCEEDINGS	3	Q1	3
8	ASLIB JOURNAL OF INFORMATION MANAGEMENT	2	Q1	3
9	FRONTIERS IN PSYCHOLOGY	2	Q1	3
10	ACM INTERNATIONAL CONFERENCE PROCEEDING SERIES	1	-	4

¹ Rank = จัดอันดับ, ² SCImago ranking 2021, ³ NP = Number of publication จำนวนบทความ

4.2 ส่วนที่ 2 : ผลการวิเคราะห์เนื้อหาและทิศทางการพัฒนางานวิจัย

4.2.1 ผลการวิเคราะห์ นักวิจัย/ผู้แต่ง และแหล่งตีพิมพ์ที่ถูกอ้างอิงงานวิจัยมากที่สุด

ผลการศึกษาผู้แต่งที่ถูกอ้างอิงเอกสารงานวิจัยสูงสุด 10 อันดับแรก พบว่า Ghose et al. (2012) จากประเทศสหรัฐอเมริกา มีจำนวนการอ้างอิงรวมทั้งหมด 363 ครั้ง เกี่ยวกับพฤติกรรมของผู้ใช้บนสื่อสังคมออนไลน์เพื่อการออกแบบระบบการจัดอันดับของโรงแรม ตามด้วย Fu et al. (2011) จำนวนการอ้างอิง 278 ครั้ง เป็นการศึกษาพฤติกรรมในการเลือกซื้อสินค้าจากเครือข่ายทางสังคมออนไลน์ และ Chua & Chang (2016) ตีพิมพ์ในวารสาร Computers in Human Behavior จำนวนอ้างอิงรวม 200 ครั้ง ศึกษาเรื่องพฤติกรรมการเปรียบเทียบของนักเรียนหญิงในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายบนเครือข่ายสังคมออนไลน์ จากการแชร์และรวบรวมความคิดเห็นจากเพื่อนในรูปแบบของการชอบ (กด Like) และผู้ติดตาม ส่วนงานวิจัยลำดับที่ 4-10 มีจำนวนการอ้างอิงในช่วงระหว่าง 99-182 ครั้ง นอกจากนี้ งานวิจัยที่มีการอ้างอิงจำนวนมาก อาทิ การตรวจจับพฤติกรรมภาวะซึมเศร้าทางสื่อสังคมออนไลน์ (Shen et al., 2017) การสร้างแบบจำลองพฤติกรรมการโพสต์ของผู้ใช้บนสื่อสังคมออนไลน์ (Xu et al., 2012) (ตารางที่ 3)

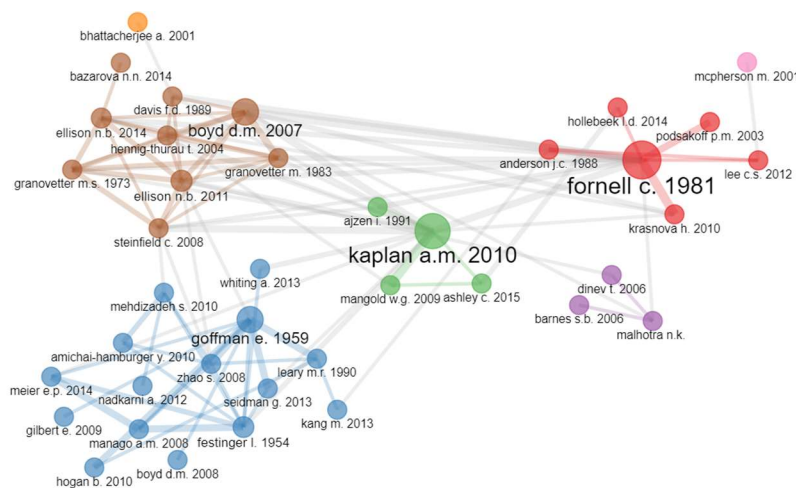
ตารางที่ 3 นักวิจัย/ผู้แต่งที่ถูกอ้างอิงงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมากที่สุด 10 อันดับแรก

Rank ¹	Paper ²	DOI ³	TC ⁴	TC per Year ⁵
1	GHOSE A., 2012, MARK SCI	10.1287/mksc.1110.0700	363	33.00
2	FU F., 2011, PROC R SOC B BIOL SCI	10.1098/rspb.2010.1107	278	23.17
3	CHUA T.H.H., 2016, COMPUT HUM BEHAV	10.1016/j.chb.2015.09.011	259	37.00
4	LEE S.Y., 2014, COMPUT HUM BEHAV	10.1016/j.chb.2013.12.009	200	22.22
5	DIENLIN T, 2015, EUR J SOC PSYCHOL	10.1002/ejsp.2049	182	22.75
6	HARGITTAI E., 2016, INT J COMMUN	-	148	21.14
7	SHEN G., 2017, IJCAI INT JOINT CONF ARTIF INTELL	10.24963/ijcai.2017/536	110	18.33
8	XU Z., 2012, SIGIR - PROC INT ACM SIGIR CONF RES DEV INF RETR	10.1145/2348283.2348358	108	9.82
9	LEE-WON R.J., 2014, COMPUT HUM BEHAV	10.1016/j.chb.2014.08.007	102	11.33
10	CHADWICK A., 2018, NEW MEDIA AND SOCIETY	10.1177/1461444818769689	99	19.80

¹ Rank = จัดอันดับ, ² Paper= บทความวิจัย, ³ DOI = Digital Object Identifier, ⁴ Total citation (TC) = จำนวนผลรวมการอ้างอิง, ⁵ TC per Year = จำนวนการอ้างอิงเฉลี่ยต่อปี

4.2.2 ผลการวิเคราะห์การอ้างอิงร่วม (Co-citation)

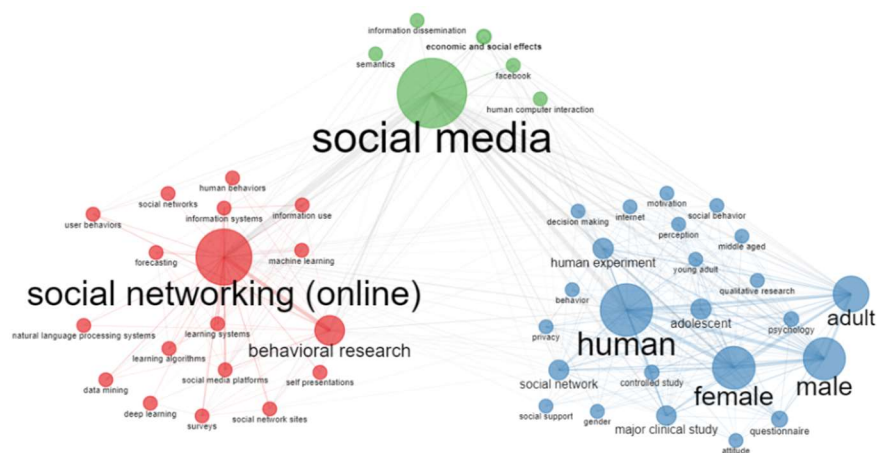
ภาพที่ 3 พบว่า เครือข่ายความเชื่อมโยงการอ้างอิงร่วมกันหลักมี 3 เครือข่าย โดยผู้แต่งที่มีการอ้างอิงร่วมกันมากกว่าสองบทความขึ้นไป ได้แก่ กลุ่มสีเขียว: เน้นความสัมพันธ์การอ้างอิงของผู้แต่งระหว่าง Kaplan, A.M., Ajzen, I., Mangold, W.G. และ Ashley, C. กลุ่มสีแดง: ผู้แต่งที่อ้างอิงร่วมมากที่สุดคือ Fornell, C., Anderson, J.C., Hollebeek, I.D., Kransnova, H., Podsakoff, P.M., Lee, C.S. นอกจากนี้ Lee, C.S. มีการอ้างอิงร่วมกับผู้แต่ง Mcpherson, M. กลุ่มสีน้ำตาล: อ้างอิงร่วมกันระหว่างผู้แต่ง อาทิ Boyd, D.M., Davis, F.D., Granovetter, M. กลุ่มสีม่วง: มีผู้แต่งอ้างอิงร่วมกันได้แก่ Barnes, S.B., Dinev, T. และ Malhotra, N.K. และกลุ่มสีฟ้า: มีผู้แต่งอ้างอิงร่วมกันที่สำคัญ ได้แก่ Goffman, E., Whiting, A., Kang, M., Zhao, S. เป็นต้น

ภาพที่ 3 เครือข่ายการอ้างอิงร่วมกันของผู้แต่ง (Co-citation Network)

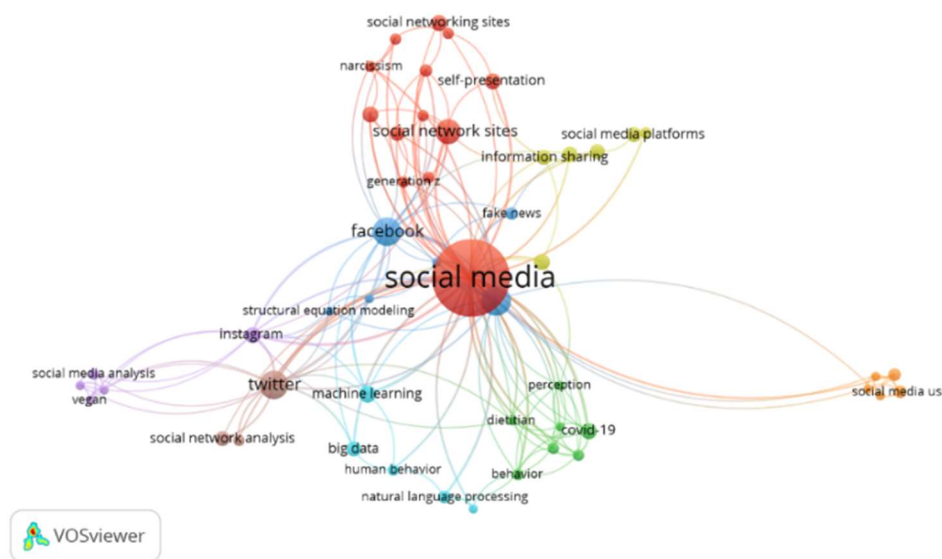
4.2.3 ผลการวิเคราะห์การใช้คำสำคัญร่วม (Co-occurrence)

1) ความสัมพันธ์ของการใช้คำสำคัญร่วมกันด้วยโปรแกรม Bibilometrix-R แบ่งออกเป็น 3 คลัสเตอร์ใหญ่ของ 3 กลุ่มจัดเป็นสีแตกต่างกัน โดยกลุ่มคลัสเตอร์สีแดง มีคำสำคัญได้แก่ เครือข่ายสังคม (ออนไลน์) (Social networking (online)), งานวิจัยเชิงพฤติกรรม (Behavioral research), การเรียนรู้ของเครื่อง (Machine learning), พฤติกรรมผู้ใช้ (User behaviors), การใช้สารสนเทศ (Information use) กลุ่มนี้จัดเป็นประเภท การศึกษาเชิงพฤติกรรมและการใช้สารสนเทศ ส่วนกลุ่มคลัสเตอร์สีเขียว พบคำสำคัญร่วมได้แก่ สื่อสังคมออนไลน์ (Social media), เฟซบุ๊ก (Facebook), การเผยแพร่สารสนเทศ (Information dissemination), ผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคม (Economic and social effects), ปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับคอมพิวเตอร์ (Human computer interaction) จัดอยู่ในกลุ่มประเภทความสัมพันธ์ทางสังคมและเทคโนโลยี และกลุ่มคลัสเตอร์สีฟ้าพบคำสำคัญที่โดดเด่น ได้แก่ มนุษย์ (Human), วัยผู้ใหญ่ (Adult), ผู้หญิง (Female), ผู้ชาย (Male), วัยรุ่น (Adolescent), การวิจัยในมนุษย์ (Human experiment), การศึกษาทางคลินิกหลัก (Major clinical study), วัยหนุ่มสาว (Young adult), วัยกลางคน (Middle aged), จิตวิทยา (Psychology) จัดอยู่ในกลุ่มประเภท การศึกษาเชิงพฤติกรรมในแต่ละช่วงวัยมากที่สุด (ภาพที่ 4)

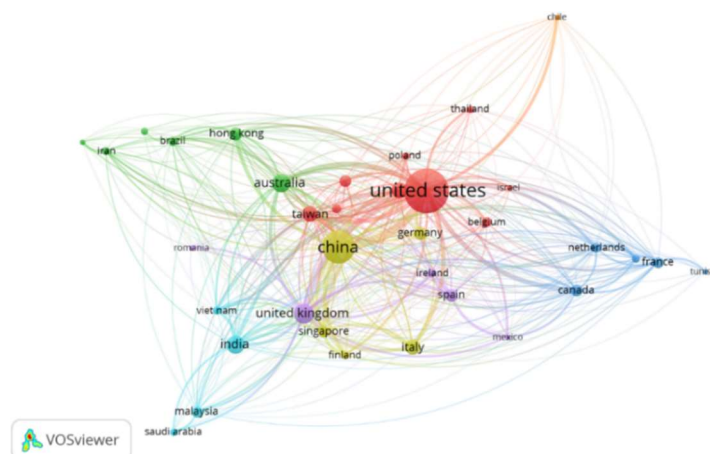
ภาพที่ 4 การใช้คำสำคัญร่วม (Co-occurrence) ด้วยโปรแกรม Bibilometrix-R

2) ผลการแสดงความสัมพันธ์ของการใช้คำสำคัญร่วมด้วยโปรแกรม VOSviewer พบว่า มีกลุ่มคลัสเตอร์ทั้งหมด 8 กลุ่มที่เชื่อมโยงกัน ได้แก่ กลุ่มคลัสเตอร์ที่ 1 (สีแดง) พบคำสำคัญคือ สื่อสังคมออนไลน์ (Social media), เครือข่ายสังคมออนไลน์ (Social network sites) กลุ่มคลัสเตอร์ที่ 2 (สีเขียว) ได้แก่ พฤติกรรม (Behavior), โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา (Covid-19), นักกำหนดอาหาร (Dietitian), การสื่อสารสุขภาพ (Health communication) กลุ่มคลัสเตอร์ที่ 3 (สีน้ำเงิน) ได้แก่ เฟซบุ๊ก (Facebook), ข่าวปลอม (Fake news), Linkedin เป็นต้น กลุ่มคลัสเตอร์ที่ 4 (สีเหลือง) ได้แก่ การแบ่งปันข้อมูล (Information sharing), วัตถุนิยม (Materialism), ความเป็นส่วนตัว (Privacy) กลุ่มคลัสเตอร์ที่ 5 (สีม่วง) ได้แก่ Instragram, วิเคราะห์สื่อสังคมออนไลน์ (Social media analysis), มังสวิรัตติ (Vegan) กลุ่มคลัสเตอร์ที่ 6 (สีฟ้า) ได้แก่ ข้อมูลขนาดใหญ่ (Big data), พฤติกรรมมนุษย์ (Human behavior), การเรียนรู้ของเครื่อง (Machine learning), การประมวลผลภาษาธรรมชาติ (Natural language process) กลุ่มคลัสเตอร์ที่ 7 (สีส้ม) ได้แก่ การใช้สื่อสังคมออนไลน์ (Social media use), ความพึงพอใจในความสัมพันธ์ (Relationship satisfaction) และกลุ่มคลัสเตอร์ที่ 8 (สีน้ำตาล) ได้แก่ ตราสินค้า (Brands), ทวิตเตอร์ (Twitter), การวิเคราะห์สังคมเครือข่ายออนไลน์ (Social network analysis) (ภาพที่ 5)

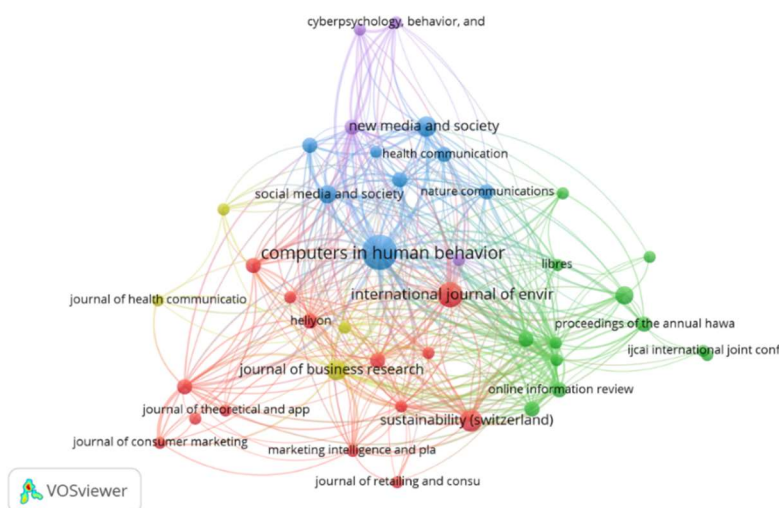
ภาพที่ 5 การใช้คำสำคัญร่วม (Co-occurrences) ด้วยโปรแกรม VOSviewer

3) ผลการวิเคราะห์ความร่วมมือการวิจัยระหว่างประเทศ (Bibliographic coupling of the countries) พบว่า กลุ่มที่เชื่อมโยงกันทั้งหมด 35 ประเทศ มีทั้งหมด 7 กลุ่มคลัสเตอร์ (ภาพที่ 6) คือ กลุ่มคลัสเตอร์สีแดงประเทศสหรัฐอเมริกา มีอิทธิพลความเชื่อมโยงของความร่วมมือการวิจัยมากที่สุดร่วมกับประเทศไต้หวัน โปแลนด์ และร่วมมือกับกลุ่มคลัสเตอร์สีส้ม ได้แก่ ประเทศไทย เบลเยียม และอิสราเอล ตามด้วยประเทศจีนในกลุ่มสีเหลืองมีความร่วมมือกับประเทศสิงคโปร์ เยอรมนี ฟินแลนด์ และอิตาลี นอกจากนี้ประเทศอังกฤษ (กลุ่มคลัสเตอร์สีม่วง) ออสเตรเลีย (กลุ่มคลัสเตอร์สีเขียว) และประเทศฝรั่งเศส (กลุ่มคลัสเตอร์สีน้ำเงิน) ที่มีความร่วมมือกับประเทศอื่นๆ (ภาพที่ 6)

ภาพที่ 6 ความร่วมมือการวิจัยระหว่างประเทศ (Bibliographic coupling of the countries)

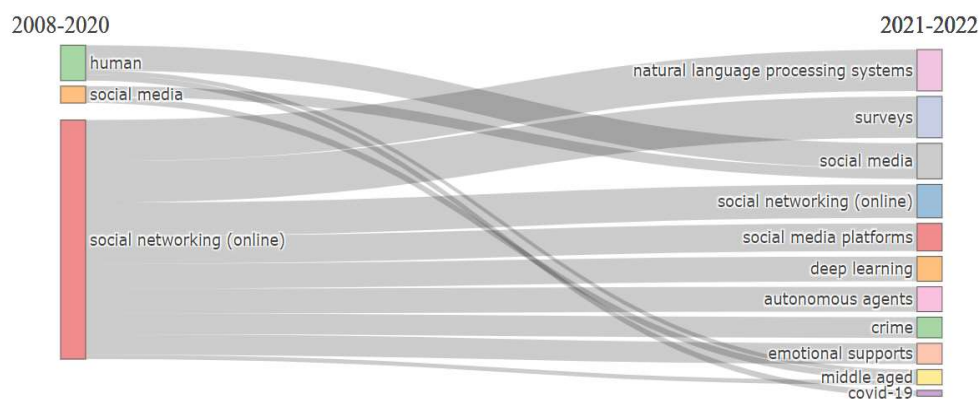
4) ผลการวิเคราะห์ความร่วมมือการวิจัยของแหล่งตีพิมพ์ (Bibliographic coupling of the sources) พบว่า มีความร่วมมือทั้งหมด 42 แหล่ง จากแหล่งสิ่งพิมพ์ทั้งหมด 250 แหล่ง แบ่งออกเป็น กลุ่มคลัสเตอร์ทั้งหมด 5 กลุ่ม โดยวารสาร Computer in human behavior มีอิทธิพลต่อการผลิตจำนวน ผลงานวิจัยมากที่สุด ตัวแทนของแหล่งสิ่งพิมพ์ที่โดดเด่นมากที่สุดแต่ละคลัสเตอร์ พบว่า กลุ่มคลัสเตอร์สีแดง คือ วารสาร International Journal Environment กลุ่มคลัสเตอร์สีเขียว คือ ACM conference proceeding series กลุ่มคลัสเตอร์สีฟ้า คือ Computers in human behavior กลุ่มคลัสเตอร์สีเหลือง คือ Journal of business research กลุ่มคลัสเตอร์สีม่วง คือ Telematics and information (ภาพที่ 7)

ภาพที่ 7 ความร่วมมือการวิจัยของแหล่งตีพิมพ์ (Bibliographic coupling of the sources)

5) ผลการวิเคราะห์แนวโน้มการศึกษาวิจัย (Thematic Evolution) ผลการวิเคราะห์ ด้วยโปรแกรม Bibliometrix เพื่อศึกษาแนวโน้มงานวิจัยพฤติกรรมกรใช้สื่อสังคมออนไลน์ในช่วง 12 ปี เริ่ม จาก ค.ศ. 2008-2020 (ภาพที่ 8) พบว่า มีศึกษาโดยทั่วไปในหัวข้อการวิจัยด้านมนุษย์ (Human) สื่อสังคม ออนไลน์ (Social media) และเครือข่ายสังคมออนไลน์ (Social networking (online)) ต่อมาในช่วง 2 ปี

ล่าสุด ในปี ค.ศ. 2021-2022 พบว่า ยังคงมีการศึกษาวิจัยสื่อสังคมออนไลน์ (Social media) และเริ่มมีหัวข้อวิจัยที่หลากหลายมากขึ้น ได้แก่ การประมวลผลภาษาธรรมชาติ (Natural language processing systems), การสำรวจ (Surveys), การเรียนรู้เชิงลึก (Deep learning), ตัวแทนอัจฉริยะ (Autonomous agents), อาชญากรรม (Crime), ที่พึ่งทางอารมณ์ (Emotional supports), วัยกลางคน (Middle ages), โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา (Covid-19) (ภาพที่ 8)

ภาพที่ 8 แนวโน้มการศึกษาวิจัย (Thematic Evolution)

5. อภิปรายผล

ผลการศึกษาพบว่า ผลงานวิจัยทางพฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ในฐานข้อมูล Scopus มีจำนวนค่อย ๆ เพิ่มขึ้น ซึ่งพบว่า มีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องปรากฏในฐานข้อมูล Scopus เรื่องแรกในปี ค.ศ.2008 และมีจำนวนงานวิจัยค่อย ๆ เพิ่มขึ้น แต่แนวโน้มงานวิจัยในช่วงปี ค.ศ.2019 แม้จะมีการผันผวนจำนวนงานวิจัยลดลงเล็กน้อยในช่วงปี ค.ศ.2019 แต่ปี ค.ศ.2020-2022 จำนวนงานวิจัยกลับมีแนวโน้มค่อย ๆ เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องตามลำดับ แสดงให้เห็นถึงความสนใจในการวิจัยพฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของนักวิจัยเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะนักวิจัย Ghose A. และ Fu F. จากประเทศสหรัฐอเมริกา ได้รับการอ้างอิงงานวิจัยและมีค่า H-index มากที่สุด และรองลงมาตามลำดับ แสดงให้เห็นว่านักวิจัยมีผลงานวิจัยที่มีความน่าเชื่อถือและมีคุณภาพ จึงได้รับการอ้างอิงมากที่สุด และสอดคล้องกับจำนวนผลงานวิจัยในตารางที่ 1 พบว่า ประเทศสหรัฐอเมริกามีอิทธิพลจำนวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมากที่สุดเมื่อเทียบกับประเทศอื่นๆ อีกทั้งเมื่อพิจารณาในตารางที่ 2 วารสาร Computers in Human Behavior เป็นแหล่งตีพิมพ์งานวิจัยที่มีคุณภาพระดับ Q1 มีค่า H-index เท่ากับ 10 และมีจำนวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมากที่สุดเมื่อเทียบกับวารสารอื่นๆ แสดงว่านักวิจัยให้ความยอมรับในวารสารนี้มากที่สุด ซึ่งวารสาร Computers in Human Behavior เป็นวารสารทางวิชาการแบบ Open access เปิดรับบทความสหวิทยาการที่หลากหลายที่เกี่ยวข้องกับคอมพิวเตอร์ที่มีผลต่อพฤติกรรมของมนุษย์โดยตรง และนอกจากบทความในวารสารทางวิชาการแล้ว ยังมีแหล่งตีพิมพ์จากบทความวิจัยในงานประชุมวิชาการ ได้แก่ Conference on Human Factors in Computing Systems – Proceedings และ ACM International Conference Proceeding Series แสดงให้เห็นถึงการยอมรับของนักวิจัยในประเภทบทความวิจัยในงานประชุมวิชาการเช่นเดียวกัน

งานวิจัยในด้านการศึกษาพฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์มีบทบาทมากขึ้นในหลายประเทศทั้งทวีปอเมริกา เอเชีย และยุโรป แสดงให้เห็นถึงการเจริญเติบโต ความเชื่อมโยง และทิศทางของวรรณกรรมสิ่งพิมพ์ในมิติต่างๆ ที่จะทำให้ให้นักวิจัยหรือผู้ที่สนใจรับทราบข้อมูลสารสนเทศงานวิจัยด้านพฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ได้แก่ ประเทศ สถาบันหรือองค์กร แหล่งตีพิมพ์ ความเชื่อมโยงระหว่างนักวิจัยที่มีการอ้างอิงร่วมกัน การใช้คำสำคัญร่วม ความร่วมมือระหว่างประเทศเพื่อการขยายขนาดของงานวิจัยได้มากขึ้น ในแง่ของความร่วมมือของการอ้างอิงแหล่งสิ่งพิมพ์ของนักวิจัย (Bibliographic coupling) ซึ่งเป็นแนวทางให้นักวิจัยหรือผู้ที่สนใจศึกษาในหัวข้อเกี่ยวกับสื่อสังคมออนไลน์ในแง่ของพฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ อีกทั้งพบว่างานวิจัยในหัวข้อดังกล่าวสามารถที่จะขยายการศึกษาออกไปได้อีกในอนาคต สอดคล้องกับการศึกษาของ Rahman et al. (2017) ศึกษาการวิเคราะห์แนวโน้มการวิจัยเพื่อมุ่งเน้นการปรับปรุงความรู้การวิจัยสื่อสังคมออนไลน์โดยวิธีการสำรวจบทความในวารสารในประเทศมาเลเซีย นอกจากนี้ สอดคล้องกับงานวิจัย Wang et al. (2020) ศึกษาความก้าวหน้าการวิจัยและแนวโน้มการพัฒนาของข้อมูลสื่อสังคมออนไลน์ขนาดใหญ่ (Social Media Big Data (SMBD)) ด้วยการวิเคราะห์โปรแกรม CiteSpace อีกทั้งพบว่า คำสำคัญหรือแนวโน้มที่มีจำนวนมากอาจสะท้อนถึงการเปลี่ยนแปลงของหัวข้อการวิจัยและประเด็นสำคัญในการวิจัยจากผลการวิเคราะห์คำสำคัญร่วมในโปรแกรม Bibliometrix-R และ VOSviewer ดังแสดงในภาพที่ 4-5 และ 8 คำสำคัญที่ปรากฏขึ้นในการวิจัยพบว่า ขอบเขตการวิจัยของสื่อสังคมออนไลน์ในทศวรรษที่ผ่านมาเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา และคำสำคัญที่หนาแน่นมากที่สุดในช่วงปี ค.ศ.2008-2020 คือ สื่อสังคมออนไลน์ (Social media) ยังคงเป็นการศึกษาวิจัยอย่างต่อเนื่อง ต่อมาใน ปี ค.ศ.2021-2022 ล่าสุด พบแนวโน้มการวิจัยที่แตกต่างจากเดิมมากขึ้น ได้แก่ การประมวลผลภาษาธรรมชาติ (Natural language processing systems), การสำรวจ (Surveys), การเรียนรู้เชิงลึก (Deep learning) เพื่อนักวิจัยสามารถติดตามแนวโน้มหรือทิศทางใหม่ๆ ในการวิจัยอนาคตได้ ซึ่งพฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของผู้ใช้นั้นเปลี่ยนแปลงได้เสมอ อาทิ จากสถานการณ์การแพร่ระบาดโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา (Covid-19) ทำให้พฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์เปลี่ยนไป (Allington et al., 2021; Corbett et al., 2020) นอกจากนี้ งานวิจัยในครั้งนี้อาจสอดคล้องกับงานวิจัยการวิเคราะห์บรรณมิติทางสื่อสังคมออนไลน์ในด้านต่างๆ เช่น พฤติกรรมทางจิตวิทยาช่วงสถานการณ์โรคระบาด Covid-19 (Dong et al., 2022) พฤติกรรมการใช้สื่อออนไลน์บน Twitter (Mosleh et al., 2021) เป็นต้น ดังนั้น นักวิจัยที่มีการศึกษาเรื่องพฤติกรรมการใช้งานสื่อสังคมออนไลน์ในมิติต่างๆ เป็นอีกหนึ่งบทบาทที่มีความสำคัญและสามารถนำปัญหาสาเหตุจากการวิจัยเพื่อนำไปสู่การปรับเปลี่ยนสื่อสังคมออนไลน์ต่อไปในอนาคต นอกจากนี้ ผลการศึกษาวิจัยในครั้งนี้เป็นแนวทางในการสร้างโอกาสจากผลกระทบที่เกิดขึ้นในการสร้างเครือข่ายความร่วมมืองานวิจัยร่วมกับผู้ประพันธ์ วารสาร สถาบัน และประเทศ รวมถึงการใช้คำสำคัญในการสร้างผลงานวิจัยใหม่ ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการใช้สื่อสังคมออนไลน์ให้สอดคล้องตามวิวัฒนาการของเทคโนโลยีสารสนเทศที่มีการพัฒนาสื่อสังคมออนไลน์อยู่เสมอ

6. สรุปผลการศึกษา

จากศึกษาวิเคราะห์บรรณมิตินี้ช่วยแสดงให้เห็นภาพรวมของงานวิจัยพฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ ในฐานข้อมูล Scopus หลังจากผ่านการคัดกรองด้วยหลักการ PRISMA guideline มีจำนวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 343 บทความ และมีแนวโน้มการเติบโตของจำนวนเอกสารงานวิจัยเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง และมีการตีพิมพ์ในประเทศต่างๆ โดยประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศจีน เป็นประเทศที่มีอิทธิพลมากที่สุดในการผลิตงานวิจัย การอ้างอิง และความร่วมมือการวิจัยระหว่างประเทศ แหล่งตีพิมพ์ที่มีการอ้างอิงงานวิจัยสูงที่สุดมีค่า H-index เท่ากับ 10 และเป็นวารสารที่มีคุณภาพระดับ Q1 รวมถึงการวิเคราะห์คำสำคัญที่โดดเด่นที่เกิดขึ้นร่วมกัน จัดเป็นหัวข้อกลุ่มใหญ่ 3 คลัสเตอร์ (Bibliometrix-R) และกลุ่มใหญ่ 8 คลัสเตอร์ (VOSviewer) ส่วนแนวโน้มการวิจัยปัจจุบันหัวข้อส่วนใหญ่เป็นการศึกษาวิจัยพฤติกรรมด้านการประมวลผลภาษาธรรมชาติ (Natural language processing systems) การสำรวจ (Surveys) และการเรียนรู้เชิงลึก (Deep learning) ซึ่งการวิจัยนี้ใช้ชุดคำสำคัญในการสืบค้นที่จำกัดใช้ในการค้นหางานวิจัยที่เกี่ยวข้องด้านพฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์เท่านั้น โดยนักวิชาการหรือนักวิจัยที่สนใจเกี่ยวกับการวิจัยสื่อสังคมออนไลน์สามารถพัฒนาหรือต่อยอดงานวิจัยที่เป็นประโยชน์ต่อแวดวงวิชาการในการวิจัยพฤติกรรมด้านอื่นๆ รวมถึงแยกการศึกษาระดับกลุ่มช่วงวัยหรืออาชีพ หรือศึกษาจากแพลตฟอร์มสื่อสังคมออนไลน์ประเด็นอื่นๆ ในเชิงลึกได้ต่อไปในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

- Allington, D., Duffy, B., Wessely, S., Dhavan, N., & Rubin, J. (2020). Health-protective behaviour, social media usage and conspiracy belief during the COVID-19 public health emergency. *Psychological Medicine*, **51**(10), 1–7. <https://doi.org/10.1017/S003329172000224X>
- Chaffey, D. (2024, February 1). Global Social Media Research Summary 2024. Retrieved from <https://www.smartinsights.com/social-media-marketing/social-media-strategy/new-global-social-media-research/>
- Chander, R., Dhar, M., & Bhatt, K. (2022). Bibliometric analysis of studies on library security issues in academic institutions. *Journal of Access Services*, **19**(2-3), 86–104. <https://doi.org/10.1080/15367967.2022.2118058>
- Choopong, P., Sawangkul, S., Pinitpuwadol, W., & Sakiyalak, D. (2021). Bibliometric differences between scopus and google scholar for ophthalmology academics in Thailand: a comparative study. *Thai Journal of Ophthalmology*, **34**(1), 30-38.
- Chua, T. H. H., & Chang, L. (2016). Follow Me and like My Beautiful selfies: Singapore Teenage Girls' Engagement in self-presentation and Peer Comparison on Social Media. *Computers in Human Behavior*, **55**(A), 190–197. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2015.09.011>
- Corbett, G. A., Milne, S. J., Hehir, M. P., Lindow, S. W., & O'connell, M. P. (2020). Health anxiety and behavioural changes of pregnant women during the COVID-19 pandemic. *European Journal of*

- Obstetrics & Gynecology and Reproductive Biology**, 249, 96–97. <https://doi.org/10.1016/j.ejogrb.2020.04.022>
- Dollarhide, M. (2021). **Social media: definition, effects, and list of top apps**. Retrieved from <https://www.investopedia.com/terms/s/social-media.asp>.
- Dong, X., Wei, X., Shu, F., Su, Q., Wang, J., Liu, N., & Qiu, J. (2022). A Bibliometric Analysis on Global Psychological and Behavioral Research Landscape on COVID-19 Pandemic. **International Journal of Environmental Research and Public Health**, 19(2), 879. <https://doi.org/10.3390/ijerph19020879>
- Euajarusphan, A. (2021). Online Social Media Usage Behavior, Attitude, Satisfaction, and Online Social Media Literacy of Generation X, Generation Y, and Generation Z. **SSRN Electronic Journal**, 10(2). <https://doi.org/10.2139/ssrn.3998457>
- Fu, F., Rosenbloom, D. I., Wang, L., & Nowak, M. A. (2010). Imitation dynamics of vaccination behaviour on social networks. **Proceedings of the Royal Society B: Biological Sciences**, 278(1702), 42–49. <https://doi.org/10.1098/rspb.2010.1107>
- Ghose, A., Ipeirotis, P. G., & Li, B. (2012). Designing Ranking Systems for Hotels on Travel Search Engines by Mining User-Generated and Crowdsourced Content. **Marketing Science**, 31(3), 493–520. <https://doi.org/10.1287/mksc.1110.0700>
- Innovation Foresight Institute. (2019). **Foresight Tools**. Bangkok: National Innovation Agency (Public Organization).
- Jitprapat, S. (2022). **A Bibliometric review of artificial intelligence in hospitals in scopus database**. (In Thai). Master thesis in Graduate Studies Mahidol University.
- Leung, X. Y., Sun, J., & Bai, B. (2017). Bibliometrics of social media research: A co-citation and co-word analysis. **International Journal of Hospitality Management**, 66, 35–45. <https://doi.org/10.1016/j.ijhm.2017.06.012>
- López-Carril, S., Escamilla-Fajardo, P., González-Serrano, M. H., Ratten, V., & González-García, R. J. (2020). The Rise of Social Media in Sport: A Bibliometric Analysis. **International Journal of Innovation and Technology Management**, 17(06), 2050041. <https://doi.org/10.1142/s0219877020500418>
- McCluskey, M. (2016). Introduction to information behaviour. **Australian Academic & Research Libraries**, 47(1), 53–54. <https://doi.org/10.1080/00048623.2016.1162272>
- Moher, D., Liberati, A., Tetzlaff, J., & Altman, D. G. (2009). Preferred Reporting Items for Systematic Reviews and Meta-Analyses: the PRISMA Statement. **PLoS Medicine**, 6(7). <https://doi.org/10.1371/journal.pmed.1000097>
- Mosleh, M., Pennycook, G., Arechar, A. A., & Rand, D. G. (2021). Cognitive reflection correlates with behavior on Twitter. **Nature Communications**, 12(1), 921. <https://doi.org/10.1038/s41467-020-20043-0>
- Naree, P. (2022). **A Bibliometric review of internal branding literature**. (In Thai). Master thesis in Graduate Studies Mahidol University.

- Noor, S., Guo, Y., Shah, S. H. H., Nawaz, M. S., & Butt, A. S. (2020). Research Synthesis and Thematic Analysis of Twitter Through Bibliometric Analysis. **International Journal on Semantic Web and Information Systems**, 16(3), 88–109. <https://doi.org/10.4018/ijswis.2020070106>
- Pitithanabodee, N. (2021). Web citation of research articles on coronavirus disease (COVID-19) published in Thai journals: A bibliometric analysis. **TLA Bulletin**, 65(1), 1-14.
- Rahman, N.A.A., Hassan, H.J., Osman, M.S., M.N., & Waheed, M. (2017). Research on the State of Social Media Studies in Malaysia: 2004-2015. **Jurnal Komunikasi, Malaysian Journal of Communication**, 33(4), 38–55. <https://doi.org/10.17576/jkmjc-2017-3304-03>
- Shen, G., Jia, J., Nie, L., Feng, F., Zhang, C., Hu, T., Chua, T.-S. Zhu, W. (2017). Depression Detection via Harvesting Social Media: A Multimodal Dictionary Learning Solution. **Proceedings of the Twenty-Sixth International Joint Conference on Artificial Intelligence**. <https://doi.org/10.24963/ijcai.2017/536>
- Steenkamp, M., & Hyde-Clarke, N. (2014). The use of Facebook for political commentary in South Africa. **Telematics and Informatics**, 31(1), 91–97. <https://doi.org/10.1016/j.tele.2012.10.002>
- Ta-Kham, T., Saninjak, K., & Jitjaroen, W. (2021). An analysis of specialty coffee research publication using a bibliometric method. **Journal of Information Science**, 39(1), 1-19. <https://doi.org/10.14456/jiskku.2021.1>
- Turan, M., & Kara, A. (2018). Online social media usage behavior of entrepreneurs in an emerging market. **Journal of Research in Marketing and Entrepreneurship**, 20(2), 273–291. <https://doi.org/10.1108/jrme-09-2016-0034>
- van Eck, N. J., & Waltman, L. (2009). Software survey: VOSviewer, a computer program for bibliometric mapping. **Scientometrics**, 84(2), 523–538. <https://doi.org/10.1007/s11192-009-0146-3>
- Wang, C.-H., Sher, S. T.-H., Salman, I., Janek, K., & Chung, C.-F. (2022). “TikTok Made Me Do It”: Teenagers’ Perception and Use of Food Content on TikTok. In **Proceedings of the 21st Annual ACM Interaction Design and Children Conference (IDC ’22)**, (458–463). New York, NY, USA: Association for Computing Machinery. <https://doi.org/10.1145/3501712.3535290>
- Wang, Z., Ma, D., Pang, R., Xie, F., Zhang, J., & Sun, D. (2020). Research Progress and Development Trend of Social Media Big Data (SMBD): Knowledge Mapping Analysis Based on CiteSpace. **ISPRS International Journal of Geo-Information**, 9(11), 632. <https://doi.org/10.3390/ijgi9110632>
- Xu, Z., Zhang, Y., Wu, Y., & Yang, Q. (2012). Modeling user posting behavior on social media. **Proceedings of the 35th International ACM SIGIR Conference on Research and Development in Information Retrieval - SIGIR ’12**, (545-554). New York: ACM Digital Library. <https://doi.org/10.1145/2348283.2348358>